

Sebastian Wójcik-Jackowski, Maciej Bilek¹

WODA Z „PRYWATNYCH” UJEĆ WODY PITNEJ JAKO CZYNNIK RYZYKA ZDROWIA CZŁOWIEKA, W ŚWIETLE BADAŃ JEJ JAKOŚCI NA TLE OBOWIĄZUJĄCYCH UREGULOWAŃ PRAWNYCH

Wydział Kontroli
Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie
Kierownik: mgr *J. Brzeziński*

¹ Katedra Inżynierii Produkcji Rolno-Spożywczej Wydziału Biologiczno-Rolniczego
Uniwersytetu Rzeszowskiego
Kierownik: prof. dr hab. inż. *S. Sosnowski*

Słowa kluczowe: woda pitna, „prywatne” ujęcia wody, bezpieczeństwo zdrowotne wody, aspekty prawne.

Key words: drinking water, “private” water intakes, water sanitary safety, legal aspects.

Według danych Państwowej Inspekcji Sanitarnej (PIS) znaczna część ludności Polski korzysta z wody pitnej, pochodzącej ze zbiorowego systemu zaopatrzenia w wodę. W latach 2010 i 2011 było to 33,2 miliona (1, 2), w 2012 ok. 37 milionów (3), zaś w 2013 ok. 35 milionów mieszkańców naszego kraju (4). Jakość wody pochodzącej ze zbiorowego systemu zaopatrzenia kontrolują laboratoria PIS lub inne laboratoria z wprowadzonym systemem jakości, zatwierdzonym przez PIS (4). PIS w corocznych sprawozdaniach potwierdza rosnącą jakość wody pochodzącej ze zbiorowego systemu zaopatrzenia, spełniającą wymagania przewidziane przez rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (5). W roku 2013 woda pochodząca ze zbiorowego systemu zaopatrzenia spełniała wymogi w 96% (4), w 2012 i 2011 w 95% (2, 3), zaś w 2010 w 89% (1). Stan sanitarny wody ze zbiorowego systemu zaopatrzenia wzrasta zatem od lat i jest obecnie bardzo wysoki. Natomiast liczba warunkowych dopuszczeń i czasowych odstępstw udzielanych przedsiębiorstwom wodociągowym na dostarczanie wody nie spełniającej wymogów ministerialnych spada, dotycząc najczęściej parametrów nie stanowiących bezpośredniego zagrożenia dla ludzkiego zdrowia (4).

Zupełnie inaczej przedstawia się sytuacja tych mieszkańców Polski, którzy korzystają z tzw. „prywatnych” ujęć wody pitnej. Wprawdzie żadna instytucja nie prowadzi badań jakości takiej wody i nie jest znane ryzyko zdrowotne korzystających z niej osób, lecz dostępne są wyniki badań prowadzonych wyrywkowo. Wskazują one jednoznacznie, że spożywanie wody pochodzącej z „prywatnych” ujęć wody

grozi niejednokrotnie poważnymi konsekwencjami dla zdrowia człowieka. Przyczyną tego stanu rzeczy jest w dużej mierze brak odpowiednich uregulowań prawnych, które jednoznacznie narzucałyby na odpowiednie instytucje państwowe, bądź też właścicieli tychże ujęć, konieczność prowadzenia badań jakości wody.

Jakość wody pitnej, pochodzącej z „prywatnych” ujęć wody

„Prywatne” ujęcia wody pitnej to najczęściej studnie kopane i wiercone. Ich wody są szczególnie podatne na zanieczyszczenie ściekami bytowo-gospodarczymi, rolniczymi i wodami opadowymi. Z tego powodu zanieczyszczeniami najczęściej w nich obecnymi, a zarazem będącymi przyczyną największych zagrożeń, są skażenia mikrobiologiczne oraz azotany (III) i (V), których odnotowane stężenia mogą służyć jako wskaźnik diagnostyczny zanieczyszczenia danego ujęcia (6, 7). Dlatego właśnie parametry te badane są najczęściej, obrazując ogólny stan jakości wody pochodzącej z danego ujęcia i jego ewentualną ekspozycję na antropopresję. Badania tego typu prowadzone są m.in. na Podkarpaciu, gdzie wrywkowej kontroli poddano blisko czterdzieści studni kopanych i wierconych z terenu całego województwa. W dziesięciu przypadkach stwierdzono przekroczenia norm podanych w akcie wykonawczym (5) dla azotanów (V), zaś w dwóch – dla azotanów (III). Najwyższe odnotowane dla azotanów (V) przekroczenia w stosunku do normy były czterokrotne, zaś dla azotanów (III) ponad dwudziestokrotne. Regularne spożywanie wody pitnej o tak wysokich stężeniach azotanów (III) i (V) może prowadzić do methemoglobinemii, szczególnie niebezpiecznej u niemowląt i małych dzieci, a także zwiększać ryzyko zachorowania na choroby nowotworowe (8, 9). Przekroczenia dopuszczalnych stężeń azotanów (V) odnotowano także w badaniach wód studziennych na terenie województwa mazowieckiego, w miejscowości Wodynie, gdzie 39% badanych wód ze studni kopanych i wierconych odznaczało się ponadnormatywnymi stężeniami azotanów (V), zaś 6% – azotanów (III) (10). Zakres stężeń azotanów (V) przekraczający normę został również stwierdzony w badaniach wód studziennych z innej miejscowości województwa mazowieckiego – Platerów (11). Przeprowadzone zostały również badania obecności zanieczyszczeń mikrobiologicznych w studniach kopanych rejonów podgórskich wokół Suchej Beskidzkiej w Małopolsce. W wodach tych, poza znacznymi przekroczeniami norm dla azotanów (V), odnotowano niedopuszczalną dla wody pitnej obecność bakterii kałowych, które mogą wywoływać ciężkie zatrucia pokarmowe (12).

Aspekty prawne związane z „prywatnymi” ujęciami wody

Przedstawione powyżej wyniki badań wody pitnej, pochodzącej z „prywatnych” ujęć wody wskazują, że korzystanie z takiej właśnie wody obarczone jest poważnym ryzykiem zdrowotnym, dotyczącym kilku milionów mieszkańców Polski. W dużej mierze ten stan rzeczy wiąże się z brakiem przejrzystych uregulowań prawnych, dotyczących „prywatnych” ujęć wody. Problematyczne wydaje się nawet poprawne pojmowanie znaczenia i zakresu używanego obiegowo zwrotu „prywatnego” (zamiennie „własnego”) ujęcia wody podziemnej. Przede wszystkim należy najpierw wyjaśnić, jak rozumieć szersze pojęcie – ujęcia wody podziemnej. Następnie zaś zawęzić kryteria, wyodrębniając spośród desygnatów takie, które posiadają swoiste cechy tzw. ujęć „prywatnych” – „własnych”, opisując dalej na czym one polegają,

celem dokonania prawidłowej klasyfikacji na gruncie obowiązującego ustawodawstwa. Istotne będzie także wykazanie, czy i na ile takie ujęcia stanowią swego rodzaju „szarą strefę”, wymykającą się nadzorowi, czy też jednak podlegają sprawdzeniu, a jeśli tak, to jakich organów, na jakim etapie i w jakim zakresie.

Próżno szukać prawnej definicji ujęcia wody. Terminem ujęcia wody podziemnej posłużono się natomiast w art. 3 ust. 3 pkt 48 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (13), zgodnie z którym oznacza on zespół urządzeń wodnych służących do wydobywania wody podziemnej i jednocześnie zabezpieczających tę wodę przed zanieczyszczeniem. Zbliżona definicja ujęcia wody podziemnej występowała ponadto w art. 6 pkt 5 a ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. „Prawo geologiczne i górnicze” (14), dodanym przez art. 1 pkt 4 lit. b ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy – „Prawo geologiczne i górnicze” oraz ustawy o odpadach (15), do czasu wejścia w życie nowej ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. „Prawo geologiczne i górnicze” (16), w której nie znalazła się, gdyż dotyczyła materii wykraczającej poza problematykę geologii i górnictwa. Według tej definicji za ujęcie wód podziemnych rozumiano otwór wiertniczy, grupę otworów wiertniczych, obudowane źródła naturalne lub inne wyrobisko konstrukcyjnie przygotowane do korzystania z wód podziemnych. Wydaje się, że takiemu pojmowaniu ujęcia wody podziemnej nie sprzeciwiają się w żadnej mierze obowiązujące przepisy i można się nią nadal posilkować, nawet jeśli akt prawny zawierający definicję został w całości uchylony. Tym bardziej, że jest ona też w pełni spójna z jego znaczeniem przypisanym przez nauki o wodzie. W hydrologii zwraca się bowiem uwagę na te same cechy ujęć wód podziemnych, wskazując, że chodzi o zespół urządzeń służących do poboru wód podziemnych z jednego punktu, wielu punktów lub z pewnego obszaru, zaopatrujących określonego użytkownika lub w określonym celu (17).

W konsekwencji, sięgnięcie do przytoczonych definicji pozwala na dokonanie klarownego odróżnienia ujęcia wody podziemnej od samego otworu geologicznego, wykonanego w celu późniejszego ujmowania wód. O ile przecież otwór nie zawiera urządzeń pozwalających na pobór wód podziemnych, o tyle na ujęcie składają się wraz z nim urządzenia techniczne umożliwiające korzystanie z zasobów wodnych i ich zabezpieczenie przed zanieczyszczeniem, wobec czego dopiero wyłącznie w takim przypadku mamy do czynienia z urządzeniem wodnym w rozumieniu art. 9 ust. 1 pkt 19 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. „Prawo wodne” (18). Na gruncie tej ustawy nie funkcjonuje jednak rozróżnienie na ujęcia „prywatne” – „własne”, czyli ujęcia wykonane przez właściciela działki najczęściej samodzielnie (albo rzadziej wspólnie z sąsiadami), dla zapewnienia wody odpowiednio dla swoich potrzeb (lub kilku okolicznych domostw). Ustawa natomiast dzieli wody na prywatne oraz publiczne, wedle tego czyją stanowią własność – art. 10 (18), choć oczywiście własności tej nie można utożsamiać z własnością rzeczy, gdyż woda nią nie jest, przynajmniej do czasu jej wyodrębnienia. Woda podziemna jest wodą publiczną i stanowi zawsze własność Skarbu Państwa, będąc w pełni odrębną i niezależną kategorią od gruntu, w którym się znajduje (19).

Jednocześnie ustawodawca dokonał podziału możliwych form korzystania z wód na korzystanie powszechne, zwykłe i szczególne – art. 31 ust. 3 (18), spośród których w kręgu zainteresowania dla omawianej tematyki będzie zasadniczo korzystanie zwykłe. Przysługuje ono wszak właścicielowi gruntu i obejmuje korzystanie dla

potrzeb gospodarstwa domowego oraz gospodarstwa rolnego m.in. z wody podziemnej znajdującej się w jego gruncie w ilości do 5 m³ – art. 36 (18). Dodatkowo wówczas, zgodnie z art. 124 pkt 5 (18), nie jest wymagane uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego na wykonanie ujęcia o głębokości do 30 m. Z kolei stosownie do art. 3 pkt 2 a (16), do wykonywania wkopów oraz otworów wiertniczych o głębokości do 30 m w celu wykonywania ujęć wód podziemnych na potrzeby poboru wód podziemnych w ilości nie przekraczającej 5 m³ na dobę nie stosuje się przepisów tej ustawy, poza obszarami górniczymi utworzonymi w celu wykonywania działalności metodą otworów wiertniczych. Jedyny wymóg formalny, dotyczy natomiast obowiązku dokonania zgłoszenia robót budowlanych w postaci obudowy ujęć wód podziemnych, co wynika z art. 30 ust. 1 pkt 2 w zw. z art. 29 ust. 2 pkt 10 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. „Prawo budowlane” (20). A zatem tylko takie ujęcia (zrealizowane przy sprecyzowanym kręgu inwestorów, odpowiednich celach ich wykonania oraz głębokości wkopów lub odwiertów), stricte mieszczą się w zakresie wyznaczonym przez potoczną nazwę ujęć „prywatnych” – „własnych”. Nieco inaczej należy też traktować ujęcia „prywatne” – „własne” o głębokości powyżej 30 m, na których wykonanie niezbędne jest uzyskanie pozwolenia wodnoprawnego, ale już nie na korzystanie z wód za ich pomocą, albo ujęcia, z których woda pobierana jest dla kilku okolicznych domostw lub innych potrzeb, w ramach co prawda szczególnego korzystania z wód w rozumieniu art. 37 pkt 1 (18), niemniej odbywającego się bez konieczności posiadania pozwolenia wodnoprawnego, z racji wielkości poboru nie przekraczającej 5 m³/d, stosownie do art. 124 pkt 8 cytowanej ustawy. Skądinąd obowiązujące regulacje nie stanowią większego novum, bo już wcześniejsza ustawa z dnia 24 października 1974 r. „Prawo wodne” (21) zakładała wydanie aktu wykonawczego zawierającego katalog czynności zwolnionych od pozwolenia wodnoprawnego. Sięgając do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 marca 1985 r. w sprawie rodzajów szczególnego korzystania z wód oraz wykonywania i eksploatacji urządzeń wodnych nie wymagających pozwolenia wodnoprawnego (22), okazuje się on nawet dość spory.

To, że mamy do czynienia na gruncie „Prawa wodnego” z dalekim odformalizowaniem wymogów, zwłaszcza względem poboru wód z ujęć „prywatnych” – „własnych”, nie powinno oznaczać, iż poprawność ich funkcjonowania nie podlega żadnym procedurom sprawdzającym. Zasadniczy trzon kontroli gospodarowania wodami, wyszczególnionej w art. 156 ust. 1 (18), wykonują inspektorzy kontroli, będący pracownikami Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej lub regionalnych zarządów gospodarki wodnej (23). Aczkolwiek w omawianej tematyce, kontrola przez nich prowadzona polega tylko na ocenie prawidłowości korzystania z wód oraz utrzymania urządzeń wodnych, gdyż zgodnie z art. 156 ust. 2 tej ustawy do kontroli stanu jakości wody ujmowanej do zaopatrzenia ludności w wodę właściwa jest wyłącznie Inspekcja Sanitarna (PIS). Pozostaje jednak pytanie, czy przepis ów w ogóle tyczy się ujęć „prywatnych” – „własnych”. Udzielenie odpowiedzi na to pytanie nie jest łatwe i jednoznaczne, a dodatkowo wymaga sięgnięcia do kolejnych aktów prawnych, ponieważ regulacje art. 157–163 (18) odnoszą się jedynie do kontroli prowadzonej przez ww. organy właściwe w sprawach gospodarowania wodami, a szczegółowe obowiązki PIS wymienione w art. 163–163 c tej ustawy, obejmują wyłącznie kontrolę kąpielisk.

Zadania i zakres działania Państwowej Inspekcji Sanitarnej zostały tymczasem określone w ustawie z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (24). W dziedzinie bieżącego nadzoru sanitarnego należy do nich kontrola przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne, w tym w szczególności m.in. higieny środowiska, a zwłaszcza wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi, powietrza w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi, gleby, wód i innych elementów środowiska w zakresie ustalonym w odrębnych przepisach – art. 4 ust. 1 pkt 1 (24). Jednocześnie zgodnie z art. 27 ust. 1 i 2 tej ustawy w razie stwierdzenia naruszenia wymagań higienicznych i zdrowotnych PIS nakazuje w drodze decyzji usunięcie w ustalonym terminie stwierdzonych uchybień, a w przypadku jeżeli doszło do bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia ludzi, może także nakazać pod rygorem natychmiastowej wykonalności podjęcie innych działań (np. unieruchomienia urządzenia).

Aby jednak w pełni rozważyć jak traktowane są ujęcia „prywatne” – „własne” w kontekście kontroli stanu jakości wody ujmowanej, należy sięgnąć także do ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (25). Wprawdzie wskazana ustawa dotyczy zbiorowego zaopatrzenia w wodę w rozumieniu art. 2 pkt 21, czyli działalności polegającej na ujmowaniu, uzdatnianiu i dostarczaniu wody, prowadzonej przez przedsiębiorstwo wodociągo-wo-kanalizacyjne, niemniej wymagania odnośnie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi potraktowane zostały nieco szerzej. Pewne rozwiązania, przewidziane w wydanym na podstawie delegacji z art. 13 (25) akcie wykonawczym (5), wydają się znajdować obecnie zastosowanie także do przynajmniej niektórych ujęć „prywatnych” – „własnych” i to nie tylko dla spółek wodnych – art. 164 ust. 4 (18), co nastąpiło w wyniku wydania rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2010 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie jakości wody do spożycia przez ludzi (26), choć pozostaje pytanie w jakim zakresie. W obowiązującym brzmieniu, wedle § 1 ust. 2 pkt 4 i ust. 3 (5), jego przepisy nie znajdują zastosowania do wody pochodzącej z indywidualnych ujęć wody zaopatrujących mniej niż 50 osób lub dostarczających mniej niż średnio 10 m³ wody na dobę, z zastrzeżeniem § 20 ust. 3–6 (5), chyba że woda dostarczana jest jako część działalności handlowej lub publicznej. Indywidualne ujęcia to wszelkie ujęcia, które nie służą zbiorowemu zaopatrzeniu w wodę, obejmując tym samym również ujęcia „prywatne – własne”. Potwierdza to więc, że do ujęć rozumianych jako „prywatne” – „własne” cytowane rozporządzenie odnosi się, lecz w sposób bardzo okrojony i zawołowany wręcz. Mianowicie poprzez informację o jakości wody, jaka powinna być udzielana konsumentom. Zgodnie bowiem z § 20 ust 3 ww. rozporządzenia, w przypadku gdy woda pochodzi z indywidualnych ujęć wody zaopatrujących mniej niż 50 osób lub dostarczających mniej niż średnio 10 m³ wody na dobę i nie jest dostarczana jako część działalności handlowej lub publicznej, na właścicielu lub zarządcy ujęcia wody spoczywa obowiązek udzielenia konsumentom informacji o braku spełniania wymagań określonych w § 2 (5) (tj. dotyczących bezpieczeństwa dla zdrowia ludzkiego). Na właścicielu lub zarządcy ciąży również obowiązek wystąpienia do właściwego państwowego inspektora sanitarnego o dokonanie oceny potencjalnych zagrożeń zdrowotnych wynikających z braku spełniania wspomnianych wymagań – § 20 ust. 4 (5). W przypadku zaś stwierdzenia w tej ocenie potencjalnych zagrożeń zdrowotnych wynikających z braku spełniania

ww. wymagań, państwowy inspektor sanitarny wskazuje możliwe czynności, które mogą zostać podjęte w celu ochrony zdrowia ludzkiego – § 20 ust. 5 (5). Właściciel lub zarządca informuje z kolei konsumentów o wszelkich czynnościach, które mogą zostać podjęte w celu ochrony zdrowia ludzkiego przed szkodliwymi skutkami wynikającymi z jakiegokolwiek zanieczyszczenia. W przypadku potencjalnego zagrożenia dla zdrowia ludzkiego wynikającego z jakości wody, niezwłocznie udziela porad dotyczących przeciwdziałania temu zagrożeniu – § 20 ust. 6 (5). Pozostaje jednak otwarte pytanie, czy przepisy odnoszące się do informowania konsumentów obejmują samego właściciela ujęcia i pozostałe osoby zamieszkujące we wspólnym gospodarstwie domowym, abstrahując od tego, skąd w ogóle właściciel typowego ujęcia „prywatnego” – „własnego” ma wiedzieć (nie będąc obowiązany do prowadzenia jakichkolwiek pomiarów), czy są spełnione wymagania określone w § 2 cytowanego rozporządzenia, które w dodatku w myśl § 3 tegoż rozporządzenia znajdują zastosowanie do wody pobieranej z indywidualnych ujęć wody, ale tylko zaopatrujących co najmniej 50 osób lub dostarczających co najmniej średnio 10 m³ wody na dobę, chyba że woda ta służy do działalności handlowej lub publicznej. Podobnie wątpliwości mnożą się, jeśli przyrównać przytoczone wcześniej działania inspektora sanitarnego o charakterze wyłącznym porad, w stosunku do całokształtu kompetencji władczych tego organu wynikających z obowiązujących ustaw. Wreszcie dość istotna wydaje się kwestia wiedzy o istnieniu większości ujęć „prywatnych” – „własnych”, która jest dość iluzoryczna, skoro wymykają się one niejako z systemu informacyjnego o gospodarowaniu wodami, czyli katastru wodnego, gdyż gromadzi się w nim m.in. dane o wielkości poboru wody podziemnej, wydanych pozwoleniach wodnoprawnych oraz urządzeniach wodnych – art. 153 ust. 2 pkt 4, 9 i 10 (18), a te ujęcia (jak już wiemy), nie wymagają zasadniczo przyznania żadnego uprawnienia w drodze decyzji administracyjnej, ani na wykonanie urządzeń wodnych, ani na pobór wód za ich pomocą, poza czynnością materialno-techniczną w postaci zgłoszenia robót budowlanych. To ostatnie ma istotne znaczenie, choć wyłącznie dla zapobiegawczego nadzoru sanitarnego – art. 3 i 23 (24).

Podsumowanie

Reasumując trzeba dostrzec, że obowiązujące regulacje nie są spójne i nie stanowią optymalnego rozwiązania, gwarantującego należyty poziom szeroko pojętego bezpieczeństwa dla wszystkich ujęć „prywatnych” – „własnych”, które powinny podlegać pewnej formie urzędowej rejestracji i choćby uproszczonej kontroli planowej na etapie korzystania z wód, przy zachowaniu wszelkich dotychczasowych ułatwień. Kontrola taka musi obejmować również prowadzenie badań jakości wód pitnych, pochodzących z „prywatnych” ujęć wody. Ponadto, w trosce o zdrowie kilku milionów mieszkańców naszego kraju zasadne jest wdrożenie programu szeroko zakrojonych badań monitoringowych w miarę możliwości wszystkich „prywatnych” ujęć wody, gdyż tylko w ten sposób możliwe stanie się oszacowanie skali zagrożenia zdrowotnego, związanego ze spożywaniem wody pitnej z nich pochodzącej. W rezultacie realne stałoby się opracowanie i wprowadzenie działań naprawczych, włącznie ze wskazywaniem „prywatnych” ujęć wody, z których woda jest niezdatna do spożycia przez ludzi. Instytucją posiadającą uprawnienie do przeprowadzania oceny jakości wody pitnej, w tym pochodzącej z „prywatnych” ujęć wody, jest bez

wątpienia PIS, prowadząca na bieżąco badania jakości wody pitnej, pochodzącej z zaopatrzenia zbiorowego, a w pozostałym zakresie inne organy, właściwe w sprawach budowlanych, gospodarowania wodami, czy też ochrony środowiska.

S. Wójcik-Jackowski, M. Bilek

WATER FROM "PRIVATE" WATER INTAKES AS A HUMAN HEALTH RISK FACTOR IN THE LIGHT OF WATER QUALITY TESTS REFERRED TO CURRENT LEGAL REGULATIONS

PIŚMIENNICTWO

1. Stan sanitarny kraju w roku 2010. Dostęp z http://issuu.com/gispolska/docs/stan_sanitarny_kraju_2010 (stan z 25 marca 2015). – 2. Stan sanitarny kraju w roku 2011. Dostęp z <http://issuu.com/gispolska/docs/ssk2011> (stan z 25 marca 2015). – 3. Stan sanitarny kraju w roku 2012. Dostęp z http://www.gis.gov.pl/ckfinder/userfiles/files/BI/Stan%20Sanitarny%20za%20rok%202012_prev_20140203.pdf (stan z 25 marca 2015). – 4. Stan sanitarny kraju w roku 2013. Dostęp z <http://www.gis.gov.pl/ckfinder/userfiles/files/Stan%20sanitarny%20kraju%202013.pdf> (stan z 25 marca 2015). – 5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007 r w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz.U. Nr 61, poz. 417, ze zm.). – 6. *Rybicki S.A.*: Możliwość usuwania azotanów z wody do picia – wybrane zagadnienia. *Ochr. Środ.*, 1997; 19(3): 9-14. – 7. *Adamczyk W., Jachimowski A.*: Wpływ składników biogennych na jakość i eutrofizację powierzchniowych wód płynących, stanowiących źródło wody pitnej Krakowa. *Żywn-Nauk Techno. Ja.*, 2013; 20(6): 175-190 – 8. *Bilek M., Rybakowa M.*: Azotany (III) i (V) w wodzie pitnej studni kopanych i wierconych z terenu Podkarpacia jako czynniki ryzyka methemoglobinemii. *Przegl. Lek.*, 2014; 71(10): 520-522. – 9. *Bilek M., Lachowicz S., Kaniuczak J.*: Zawartość anionów nieorganicznych w wodzie pitnej ujęć indywidualnych z terenu Podkarpacia. *Bromat. Chem. Toksykol.*, 2014; 47(4): 903-908. – 10. *Raczuk J., Biardzka E., Michalczyk M.*: Związki azotu w wodzie studziennej w świetle ryzyka zdrowotnego mieszkańców gminy Wodynie (woj. mazowieckie). *Woda-Środowisko-Obszary Wiejskie*, 2009; 9(1): 87-97.

11. *Raczuk J., Dziuban E., Biardzka E.*: Azotany w wodzie do picia jako czynnik ryzyka zdrowotnego mieszkańców gminy Platerów (województwo mazowieckie). *Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych*, 2013; 24(1): 5-9. – 12. *Tymczyzna L., Gołuszka J.*: Stan sanitarno-higieniczny wód studziennych w rejonach podgórskich w Suchej Beskidzkiej. *Roczn. PZH*, 2001; 52(2): 145-153. – 13. Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (Dz.U. z 2010 r. Nr 136, poz. 914, ze zm.). – 14. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947, ze zm.). – 15. Ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze oraz ustawy o odpadach (Dz.U. Nr 90, poz. 758). – 16. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2015 r. poz. 196, ze zm.). – 17. *Dowgiałło J., Kleczkowski A.S., Maciaszczyk T., Rózkowski A.*: Słownik hydrogeologiczny. Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 2002: 268. – 18. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. z 2015 r. poz. 469). – 19. *Rakoczy B.*: Własność wód w prawie polskim. *Przegląd Prawa Ochrony Środowiska*, 2013; 5(1): 9-28. – 20. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. z 2013 r., poz. 1409, ze zm.).

21. Ustawa z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 38, poz. 230, ze zm.). – 22. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 marca 1985 r. w sprawie rodzajów szczególnego korzystania z wód oraz wykonywania i eksploatacji urządzeń wodnych nie wymagających pozwolenia wodnoprawnego (Dz.U. Nr 13, poz. 55). – 23. *Łakomska M.*: Kontrola gospodarowania wodami. *Gospodarka Wodna*, 2006; 66(4): 134-139. – 24. Ustawa z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz.U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1263, ze zm.). – 25. Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz.U. z 2015 r. poz. 139). – 26. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie jakości wody do spożycia przez ludzi (Dz.U. Nr 72, poz. 466).